

Lendületesek: Lendák-Kabók Karolina

3.7.2026 - | Magyar Tudományos Akadémia

Lendák-Kabók Karolina, az ELTE Kisebbségsszociológia Tanszék oktatója már évek óta kutatja a Vajdaságban élő nemzetiségeket és a vegyes házasságokat. A témát korábban Marie Skłodowska-Curie posztdoktori ösztöndíjasként vizsgálta, majd regionális perspektívába helyezte: a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával a magyarországi magyar-szerb, valamint a szerbiai magyar-szerb vegyes családokat elemezte. A Lendület Program által támogatott jelenlegi kutatásában a témát történeti távlatba helyezi.

„A kelet-közép-európai térség története a határok rendszeres változtatásáról szól. Bár az itt élő népcsoportok nem túl mobilisak, keveset vándoroltak az idők során, a határok változásakor gyakran kerültek kisebbségi létbe – mondja Lendák-Kabók Karolina. – Az együtt élő nemzetiségek története közös, de különböző a nyelvük, a kulturális háttérük és a vallásuk. E körülményekkel meg kellett békélniük, és meg kellett találniuk az együttélés lehetőségeit.”

Vegyes házasságok vizsgálata 1895-től három szinten

Az együttélés legszorosabb módja, amikor különböző nemzetiségekhez tartozó emberek kötnek egymással vegyes házasságot. Ilyenkor

a családon belül is megjelennek az eltérő kulturális háttérből fakadó, esetenként konfliktusos társas helyzetek, a különböző családok pedig eltérő válaszokat adnak e kihívásokra.

Szociológusok és demográfusok a 20. század eleje óta kutatják ezért a vegyes házasságokat, de Amerikában és Nyugat-Európában inkább e jelenség migrációs vonatkozásaival foglalkoznak. Lendák-Kabók Karolina azonban történelmi fonalra fűzi fel a vizsgálatait, hiszen Kelet-Közép-Európában a különféle nemzetiségek nem az utóbbi évtizedek migrációja, hanem a több évszázados történelem révén élnek egymás mellett.

„A mai helyzet megértéséhez vissza kell mennünk a múltba, és meg kell vizsgálnunk, hogy hogyan gondolkodtak a vegyes házasságokról a történelem során, valamint mit mutatnak a népszámlálási adatok. Milyen nyelven beszéltek, és milyen vallásúnak vallották magukat az emberek? – folytatja a kutatócsoport-vezető. – A Lendület-kutatásban 1895-től kezdjük a vizsgálatainkat, hiszen a Magyar Királyságban ekkor vezették be a polgári házasságot. Azokat a régiókat vizsgáljuk, amelyek a 19–20. század fordulóján magyar fennhatóság alá, illetve a Monarchiához tartoztak, és amelyekben a későbbi határváltozások alapvetően alakították át a nemzetiségi viszonyokat.”

A vegyes házasságok működését három szinten közelítik meg a kutatók. A makroszinten az állam vegyes házasságokhoz való hozzáállását vizsgálják. Voltak idők, amikor az állam nem tiltotta hivatalosan e házasságokat, de azért nem is nézte őket jó szemmel. Máskor viszont, a jugoszláv identitás propagálásának időszakában kifejezetten bátorította őket. Ebben az időben a nemzetiségek közötti konfliktusokat azzal is próbálták csillapítani, hogy ösztönözték a vegyes házasságokat. „Úgy vélték, hogy a vegyes házasságok megoldják majd a Jugoszláviában forrongó látens, majd egyre inkább a felszínre törő ellentéteket. Jól tudjuk, hogy ez nem sikerült, bebizonyosodott, hogy a vegyes házasságok nem képesek megoldani a kisebbségi konfliktusokat” – érvel Lendák-Kabók Karolina.

A vizsgálatok mezoszintjén a kisebbségi oktatásban dolgozók, a civil szervezetek, illetve az egyházi személyek hozzáállását kutatják majd, hiszen ezek az emberek és szervezetek napi szinten találkoztak a vegyes házasságokban élő házastársakkal és gyerekekkel. A mikroszinten pedig a

családon belüli folyamatok jelennek meg a kutatásban. Vajon hogyan vélekednek a nagyszülők a nemzetiségek közötti házasságról, milyen nyelven beszélnek a családban, milyen nyelvet használnak a gyerekek, milyen nyelvű iskolába íratják őket, milyen vallás szerint keresztelik meg őket, mikor ünneplik a karácsonyt, és összességében milyen identitásuk alakul ki?

A kutató tapasztalatai szerint a gyerekek születésekor a szülők törekednek arra, hogy mindkét fél identitása és nyelve megjelenjen a családon belül, és a gyerekek mindkét nyelvet megtanulják.

A legtöbb esetben azonban végül az egyik fél enged, és a másik kulturális háttére válik dominánssá.

„A kulturális asszimilációs folyamat a családon belül is végbemegy – folytatja Lendák-Kabók Karolina. – Kívülről a vegyes házasságok nem sokban különböznek az azonos nemzetiségű házasságoktól, de belül sok tárgyalási folyamat és akár konfliktus alakul ki. E küzdelmek a gyerekek születésével kezdődnek, rögtön akkor, amikor nevet kell nekik választani. Ezután újabb és újabb mérföldkövekhez érkeznek, amikor a gyerekek nemzetiségi identitását meghatározó döntéseket kell hozniuk. Az általános iskolában rendszerint még a nemzetiségi nyelven tanulnak a gyerekek, de a középiskolában már kevésbé, és a nyelv idővel sokszor teljesen elvész a gyermek számára.”

Lendák-Kabók Karolina számos vegyes házasságban élő párral készített már interjút. Sok kisebbségi identitású interjúalany úgy nyilatkozott, hogy visszatekintve sajnálja, amiért nem harcolt keményebben azért, hogy a gyerekeiben erős maradjon a nemzetiségi öntudat és kulturális háttér. Az esetek többségében végül a többségi identitású házastárs kulturális háttére válik dominánssá, főként, ha az apa tartozik a többséghez, és az anya a kisebbséghez. Fordított esetben a gyerekek nemzetiségi oktatása jelentősen függ a család anyagi helyzetétől. A tehetősebb családok megengedhetik maguknak, hogy a kisebbségi nyelven tanító iskolába járassák a gyerekeiket, hiszen bíznak abban, hogy az ebből adódó esetleges hátrányokat az anyagi forrásaik segítségével ellensúlyozni tudják majd. Például gyakran problémát jelent az, hogy a többséghez tartozó házastárs nem beszéli a kisebbségi nyelvet, így nem is tud segíteni a gyereknek a tanulásban.

Megtűrik, de nem támogatják

„A Vajdaságban az számít a normának, hogy a többségi házastárs nem tanulja meg a kisebbségi nyelvet. Nincs meg bennük a motiváció, nem érzik úgy, hogy ez érték lenne a számukra – vélekedik Lendák-Kabók Karolina. – Ebben jelentős különbség fedezhető fel a magyarországi és a vajdasági vegyes házasságok között. Magyarországon sokkal több magyar házastárs tanul meg szerbül legalább bizonyos szinten. A Vajdaságban a II. világháború előtt és után általában három (vagy több) nyelven beszéltek az emberek (magyarul, németül és szerbül). A jugoszláv időkben, ha a településen elég sok kisebbségi ember élt, akkor a helyi iskolákban minden diáknak kötelezően tanulni kellett a kisebbségi nyelvet úgynevezett környezeti nyelvként. Akkor még sokkal nyitottabb volt a vajdasági társadalom a kisebbségi nyelvek iránt. Aztán jött a kilencvenes évek turbulens időszaka, és mindezt eltörölték. Paradigmaváltás történt: manapság a kisebbségi nyelveket megtűrik, de nem támogatják. Emiatt a Vajdaságban ma már nagyon ritka, hogy a szerbek megtanulnának magyarul.”

Összességében a kutató tapasztalatai azt mutatják, hogy

a vegyes házasságok önmagukban nem jelentenek univerzális megoldást a nemzetiségi problémákra.

„Nem állítom, hogy a vegyes házasságok ne lennének jelentősek, ugyanakkor nem szabad túlértékelni a szerepüket: nem ezek a kapcsolatok oldják fel a kelet-közép-európai nemzetiségek közötti feszültségeket. Nyugat-Európában ezzel szemben a kutatók kifejezetten pozitívan tekintenek a vegyes házasságokra. Ott ezek a kapcsolatok elősegítik a bevándorlók társadalmi integrációját és beilleszkedését, valamint érzékelhetően emelik a társadalmi státuszukat. A vegyes házasságban élő

bevándorlókat a többségi társadalom könnyebben befogadja, és nagyobb megbecsülés övezi őket. Az ilyen házasságokból született gyerekek társadalmi státusza pedig már nem különbözik érdemben a többségi gyerekekétől. Mindez azonban nem mondható el a kelet-európai kisebbségi-többségi vegyes házasságok esetében.”

A Lendák-Kabók Karolina kutatásairól szóló cikk angol változata ide kattintva olvasható.

https://mta.hu/mta_hirei/lenduletesek-lendak-kabok-karolina-115404